

Sürdürülebilir Kalkınma Yeşil Ekonomi Stratejileri ve Uygulamaları

Green Economy Strategies and Practices For Sustainable Development

İrem DÜZEL*

ÖZ

18. yüzyıldan itibaren Endüstri Devrimi ile birlikte dünyada çok yüksek bir oranda kentleşme hareketleri başlamış ve bu politikalar doğrultusunda birçok çevre problemi meydana gelmiştir. Mevcut iktisat paradigmasına göre üretimde kullanılan dört ana üretim faktörü belirlenmiştir. Bu üretim faktörleri emek, müteşebbis, doğal kaynaklar ve sermayedir. Ancak bu paradigma, tüm kontrolü serbest piyasaya bırakmakta, dolayısıyla tüm kaynakların piyasanın kendini süpürmesi ile yenileneceği varsayılmıştır. Ancak en önemli üretim faktörlerinden olan doğal kaynaklar sınırsız olmamakta, yok oluş tehlikesiyle karşı karşıya kalmaktadır. Bu bağlamda yaşanan ekolojik krize yönelik alternatif bir çözüm olarak sürdürülebilir kalkınma fikri tartışılmaya başlanmıştır. Çalışmamızda sürdürülebilir kalkınma kavramı incelenecek, bu doğrultuda bu felsefenin ekonomik ayağını oluşturan yeşil ekonomi kavramı açıklanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilir kalkınma , Yeşil ekonomi , Yeni yeşil düzen, Yeşil mali politikalar

JEL Kodu: Q01, Q56, O44

*Arş. Gör., Aksaray Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü

ORCID:

Corresponding author/Sorumlu yazar:

İrem DÜZEL

E-mail / E-posta:

iremduzel2011@gmail.com

DOI: 10.62844/jerf.20

Submitted / Başvuru :

Accepted / Kabul :

ABSTRACT

Since the 18th century, with the Industrial Revolution, urbanization movements have started at a very high rate in the world and many environmental problems have occurred in line with these policies. According to the current economic paradigm, four main factors of production are identified. These factors of production are labor, entrepreneurship, natural resources and capital. However, this paradigm leaves all control to the free market, and therefore it is assumed that all resources will be renewed by the market sweeping itself. However, natural resources, one of the most important factors of production, are not unlimited and face the danger of extinction. In this context, the idea of sustainable development has been discussed as an alternative solution to the ecological crisis. In our study, the concept of sustainable development will be examined and the concept of green economy, which constitutes the economic pillar of this philosophy, will be explained.

Keywords: Sustainable development, Green economy, New green order, Green fiscal policies

JEL Kodu: Q01, Q56, O44

Giriş

18. yüzyılda sanayileşmenin hız kazanmasıyla beraber egemen iktisat görüşü değişmeye başlamış ve buna bağlı olarak yeni üretim şekilleri ortaya çıkmıştır. Hâkim liberal iktisata göre ana üretim faktörleri doğal kaynaklar, müteşebbis, emek ve sermaye olmak üzere dört tanedir. Ekonomi biliminin temel amacı ise kıt kaynakların, bu dört üretim faktörü kullanılarak üretilmesi ve bölüşülmesidir. Ancak liberal iktisatın temel varsayımlarından biri, piyasada görünmez bir el olduğu, yani piyasanın kendi kendine yenileneceği ve dengeye ulaşacağıdır. Dolayısıyla doğal kaynaklar da sınırsız sayılmakta ve üretime bolca dahil edilmektedir. Ancak sanayileşmenin hızla artmasıyla beraber doğal kaynakların sınırsız olmadığı ortaya çıkmış, birçok problem oluşmuştur.

Dünya Sanayi Devrimi gerçekleştikten sonra yeni bir çağa girmiş, yeni bir paradigma ile şekillenmeye başlamıştır. Bu paradigmanın getirdiği değişimlerin kapsamı ve etkisi devasadır. Hızla teknolojik üretime geçen ülkeler büyük bir ekonomik büyüme hızı yakalamışlar, buna bağlı olarak da iletişim, ulaşım gibi alanlarda devrimler yaratarak küreselleşme olgusunu hızlandırmışlardır. Serbestleşen ekonomi sayesinde uluslararası mal, sermaye ve emek aktarımları da kolaylaşmış, ülkeler arası zenginlik transferi oluşmaya başlamıştır. Ayrıca bu gelişmeler ışığında yeni ve zengin topraklar da keşfedilmiş, üretim daha da hızlanmıştır. Bu seri üretim sürecinde dünya nüfusu da hızla genişlemiş, üretilen mallara olan talep artmıştır.

Gıda, enerji, su gibi temel ihtiyaçlara yönelik sürekli artan talep, sürekli bir üretimi gerektirmektedir ve bu da doğal kaynakların hızla tüketilmesine sebep olmaktadır. Bu denli genişleyen üretim ve nüfus, beraberinde birçok çevre problemi getirmiştir. Aslında çevre problemleri elbette geçmiş dönemlerde de mevcuttur, ancak geçmişten farkı bu problemlerin günümüzde artık küresel bir ölçekte olmasıdır. Örneğin iklim değişikliği insanlığın karşı karşıya olduğu, insanlığı ve doğayı tehdit eden önemli bir ekolojik krizin görünen yanıdır. (Wall, 2013:39).

Hızlı sanayileşme ve küreselleşme ile birlikte çevre kirliliği, küresel ısınma, iklim değişikliği,

yoksulluk gibi problemler artmıştır. Tüm insanları ve gelecek nesilleri etkileyen bu sorunlar, küresel bir problemidir. Ülkelerin ulusal düzeyde ortaya çıkan çevre problemlerinin ülke sınırlarını aşarak canlıların yaşamını tehdit eden düzeylere ulaşması çevrenin uluslararası bir problem olduğunu kanıtlar niteliktedir. (Gevher vd., 2022:2) Yaşanan bu ekolojik kriz 1970’li yıllarda tartışılmaya başlanmış, ve bu krize liberal kapitalist görüşün karşılık veremediği düşünülmüş, alternatif çözüm olarak ‘sürdürülebilir kalkınma’ fikri ortaya atılmıştır. Bu fikir ortaya atılmadan önceki iktisat tartışmaları ekonomik büyüme ve kalkınma odaklıdır, çevre konusu pek tartışılmamaktadır, çünkü gelişmekte olan ekonomilerin ana problemi sürekli artan talebe cevap verebilmek ve zenginleşmek olarak görülmüştür, ayrıca doğal kaynakların da kendini yenileyebileceği varsayılmıştır. Fakat yaşanan ekolojik kriz kalkınma ve büyümenin tek başına yeterli olmadığını, kalkınmanın ‘sürdürülebilir’ olması gerektiğini gösterdi.

1970’li yıllarda bu tartışmalar, ekonomik büyümenin tek başına değil çevre ile birlikte planlanması gerektiği yönünde şekillenerek başlamıştır. İlk olarak 1972’de Stockholm Konferansı ile gelecekte beklenen çevre problemleri tartışılmış, bu problemlerin çözümü olarak hükümetlere bazı görevler yüklenmiştir. Daha sonra 1987 yılında Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu tarafından ‘Ortak Geleceğimiz’ adlı rapor yayınlanmış, bu raporda sürdürülebilir kalkınma kavramı ilk kez vurgulanmıştır. Raporda, sürdürülebilir kalkınma “Gelecek kuşakların ihtiyaçlarını karşılayabilmelerini tehlikeye sokmaksızın, bugünkü kuşakların kendi ihtiyaçlarını karşılayabilen kalkınma” şeklinde tanımlanmıştır (Thirlwall, 1994:226) . 1960’lı yılların kalkınma merkezli anlayışı ile 1970’li yılların çevreci anlayışını birleştiren rapor, kalkınma olgusunu sadece ekonomik bir içeriğe sahip olmaktan kurtarıp daha geniş bir çerçeve ile alması ve kuşaklararası eşitlik kavramını gündeme getirmiş olması açısından oldukça önemlidir (Bozlağan, 2005:1019) Bu rapor, Stockholm Konferansı’nda alınan kararlar ile paralellik göstermekte, bu kararları pekiştirir niteliktedir.

Daha sonra 2009 Yılında Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) tarafından hazırlanan raporda yeşil ekonomi ve sürdürülebilir kalkınma arasında bağ kurulmuş, Yeni Yeşil Düzen’in oluşturulması için hükümetlere görevler ve hukuksal sorumluluklar yüklenmiştir.

Bu tartışmalar ile sürdürülebilir kalkınmanın önemi anlaşılmış, ekonomi çevresinde günümüzün en önemli tartışma konularından birini oluşturur hale gelmiştir. Ülkelerin sürdürülebilirlik tanımları ve politikaları ulusal olarak farklılık gösterse de, uluslararası anlamda konunun geçerliliğinde fikir birliği vardır.

Sürdürülebilir Kalkınma

Sürdürülebilir kalkınma modeli, günümüze kadar varlığını sürdüren sermaye birikimi odaklı büyüme modeline eleştiri olarak ortaya çıkmıştır. Bu model yerine ‘doğal kaynak’ odaklı bir büyüme modeli ön görülmektedir. Doğal kaynakları hızlıca tüketerek büyümeyi yakalamak yerine, kaynak tüketimini azaltarak da büyümenin mümkün olduğu savunulmaktadır.

1970’li yıllardan itibaren popülerlik kazanmaya başlayan bu kavramın tanımında bir fikir birliği yoktur, birçok tanım yapılmaktadır. Ancak genel kabul gören tanım, UNEP tarafından yapılan “mevcut kendi ihtiyaçlarımız karşılanırken gelecek nesillerin ihtiyaçlarının da karşılanması ve gelecek nesillerin ihtiyaçlarından ödün verilmemesi” (Soubbotina ve Sheram, 2000:9) veya “gelecek kuşakların kendi gereksinimlerini karşılamalarını engellemeden bugünün gereksinimlerini karşılamak” olarak (Brundtland Report, 1987) yapılmıştır.

Sürdürülebilir kalkınma modelini öne çıkaran unsur, kapsamının geniş olmasıdır. Kalkınma sadece ekonomik olarak ele alınmamış; sosyal ve çevresel boyut da eklenmiştir. Bu hedeflere karşılıklı ilişkiler yoluyla istikrarlı bir şekilde ulaşılmalı ve politikalar bu

bağlamda geliştirilmelidir. Diğer bir ifadeyle, sürdürülebilir kalkınma, kaynak kullanımında kuşaklararası etkinliğe dikkat çeken, gelecek nesillerin ihtiyaçlarını gözeterek doğal kaynakların tüketilmesi gerektiğini vurgulayan, çevre ve ekonomi arasında dengeyi hedefleyen bir modeldir. (Gevher vd., 2022:3)

Sürdürülebilir kalkınma çevresel sorunların çözülebilmesi için kalkınmadan vazgeçilmesi değil, tam tersine ortaya çıkabilecek negatif dışsallıkların çözülebilmesine odaklanmaktadır. Dışsallıkların azaltılması ile istikrarlı bir büyüme hedeflenmekte, verimlilik arttırılmaya çalışılmaktadır.

Şekil 1. Sürdürülebilir Kalkınma Şeması

Kaynak. Tutulmaz (2012)

Şekil 1’de verilen Sürdürülebilir Kalkınma şemasında da görülebildiği gibi, sürdürülebilir kalkınmanın ekonomik, sosyal ve çevresel (ekolojik) olmak üzere farklı boyutları bulunmaktadır. Bu boyutlar birbirleriyle karşılıklı etkileşim halindedirler.

Ekonomik boyut incelendiğinde, toplumsal refah artışının yapı taşlarından biri olan ekonomik büyüme elbette elzemdir. Ancak mevcut ekonomik sistem çevreye ciddi zararlar vermektedir ve doğal kaynaklar hızla tükenmektedir. Doğal kaynaklar kıt ve rasyonel kullanılması son derece önem arz etmektedir.

Bu bağlamda ekonomik açıdan sürdürülebilir bir sistem, mal ve hizmet üretiminde devamlılığı göz önünde bulunduran, üretim sürecine zarar veren sektörel dengesizlikleri ortadan kaldıran ve borçların yönetilebilir düzeyde sürdürülebilirliğini tesis eden bir yapıya sahip olmalıdır (Harris, 2000) Çevreyle uyumlu, geri dönüştürülebilir, düşük karbonlu malların üretildiği bir ekonomi politikası benimsenmeli ve uygulamaya konulmalıdır.

Toplumsal gelişme açısından bakıldığında ise, ekonomik büyüme tek başına kalkınmayı gerçekleştirmekte yetersiz kalmaktadır. Büyüyen ekonomilerin aynı şekilde toplumsal olarak cinsiyet eşitliği, gelir adaleti, eğitim, sağlık gibi refah arttırıcı unsurlara da yönelmesi gerekmektedir. Bu bağlamda sürdürülebilir kalkınmanın boyutlarından biri de toplumsal kısmı oluşturmaktadır, gelecek nesillere ulaşabilecek yüksek refahlı bir beşeri sistem oluşturulması ve yoksulluğun azaltılması hedefler arasındadır.

Çevresel boyut ise ekonomik büyüme ile paralel gitmektedir. Ekonomik büyüme ile sağlanan mal ve gelir artışına karşılık, çevresel kalkınma da hedeflenmektedir. Bu bağlamda çevresel açıdan sürdürülebilir olan yenilenebilir enerji kaynaklarına yönelme, yenilenemeyen enerji kaynaklarına ise çeşitli vergiler yükleme gibi caydırıcı politikalar uygulandığı gözlenmektedir. Dünya üzerinde var olan ekolojik sistem iyileştirilmeye çalışılmakta, küresel çevre problemlerine çözümler aranmaktadır.

Bu bağlamda 2015 yılında New York'ta yer alan BM Genel Merkezi'nde gerçekleştirilen Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi'nde yoksulluğu sona erdirmeye, doğal kaynakları verimli kullanma, küresel ısınma ile mücadele, toplumların refah seviyesini yükseltme gibi amaçlar bulunan 17 maddelik bir hedef tablosu yayınlanmış, 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri oluşturulmuştur.

Şekil 2. Birleşmiş Milletler 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri

Kaynak. UNDP Türkiye (2022)

Sürdürülebilir kalkınma fikrinin genel kabulünün yaygınlaşmasıyla beraber literatüre Yeni Yeşil Düzen, Yeşil Ekonomi, Yeşil Büyüme gibi yeni kavramlar girmiştir. Araştırmamız Yeşil Ekonomi kavramına odaklanmaktadır.

Bahsedilen bu yeni kavramlar arasında hiyerarşik bir düzen bulunmaktadır. Yeşil düzen (YYD) yeşil büyüme için zemin oluşturmaktadır, yeşil büyüme de yeşil ekonominin alt kavramı olarak sürdürülebilir kalkınmanın araçlarından biri haline gelmektedir. (Georgeson vd.,2017, s.3-4)

Şekil 3. Yeşil Ekonomi Hiyerarşisi

Kaynak. Georgeson, Maslin ve Poessinouw (2017)

Yeşil ekonomi, sürdürülebilir kalkınma ile eş anlamlı olarak anlaşılabir de aslında sürdürülebilir kalkınmanın araçlarından biri konumundadır. Yeşil ekonomi politikaları ile çevresel ve ekonomik kalkınma sağlanarak sürdürülebilir kalkınma gerçekleştirilir. Özellikle 2008 Krizi'nden sonra krizi yönetmek için alternatif çözümler aranan dönemde önem kazanmıştır.

Yeni Yeşil Düzen

UNEP tarafından 2008 yılında açıklanan 'Küresel Yeni Yeşil Düzen' ekonominin yeşillenmesini kapsamaktadır. New Deal ekonomik, toplumsal ve ekolojik krize aynı anda çare bulmak amacıyla tasarlanmış bir politika setidir. UNEP 2009 raporunda YYD'nin küresel ölçekteki üç amacını şu şekilde belirtmektedir:

Dünya ekonomisinin tekrar canlanmasına, iş kayıplarının önlenip yeni işler yaratılmasına ve toplumun yoksul kesimlerinin korunmasına katkı sağlamak.

Ekonomiyi sürdürülebilir ve kapsayıcı büyüme modeline göre şekillendirmek.

Karbon bağımlılığını azaltarak ekosistemlerin çözülmesini yavaşlatmak (UNEP,2009, s. 5)

Oluşturulan bu yeni düzen, 2030 yılı için oluşturulan Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri'ne ulaşmanın yol haritası niteliğindedir ve çoğu ülke tarafından benimsenmeye başlanmıştır.

Yeşil Ekonomi

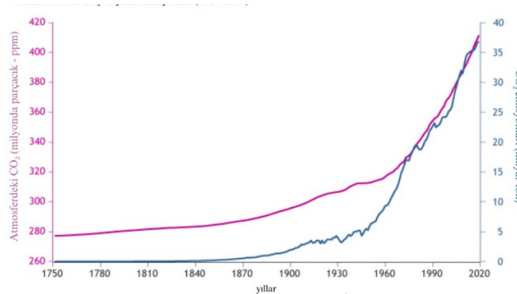
Yeşil Ekonomi kavramı, egemen görüş Neoklasik iktisadın krizlere çıkış yolu ve çözüm bulamamasına tepki olarak 1960'lı yıllardan sonra ortaya çıkmaya başlamıştır. Çevre iktisadı yazınıyla beraber ele alınan bu kavram, yeşil düşüncenin ekonomiyi entegre edilmiş hali olarak tanımlanabilir.

Yeşil düşünce endüstriyel üretim ve tüketimin hat safhaya çıktığı Sanayi Devrimi'nden sonraki süreçlerde ortaya çıkmıştır. Hızla artan sanayileşme doğanın tahrip edilmesine, yeni ve büyük kentler kurulmasına ve aritmetik olmayan bir nüfus artışına sebep oldu. Hâkim görüş sayesinde de bu ekonomik büyüme ve kalkınma yöntemi hızla tüm dünyaya yayıldı, küreselleşme olgusu hayatımızın bir parçası haline geldi. Sanayileşmeye dayanan bu büyüme modeli, başta kömür olmak üzere fosil yakıtların üretim sürecinde fazlasıyla kullanılmasına sebebiyet verdi. Dolayısıyla iklim değişikliği, ekolojik kriz, yoksulluk gibi problemler küresel hale gelmiş oldu.

İşte tüm bu problemler küresel hale geliyorken, yeşil düşünce bu dönemlerde doğmuştur. Dönemin zenginleşme, üretim tüketim, maddi refah gibi anlayışlarına eleştiri olarak üretilmiştir. Bruntland Raporu, Hayatta Kalmak İçin Kılavuz gibi raporlarla mevcut paradigmaya alternatif çözümler aranmaya başlanmıştır. Yeşil düşünce çerçevesindeki büyüme ve kalkınma eleştirisi, refah algısına, paraya ve maddi zenginliğe verilen değere yönelik radikal bir eleştiridir. (Aşıcı vd., 2012 :23)

Maddi üretimi kutsayan endüstrici ve materyalist anlayışa karşı bir duruş mevcuttur. İnsana ve özellikle de doğaya yönelik değer yüklenmeye başlanmıştır. Bu sebeple yeşil düşünceye 'doğaya dönüş' de denmektedir. Ayrıca doğaya yapılan tahribatın eleştirisiyle birlikte, yoksulluk gibi sosyal konulara da değinilmektedir, yeşil düşünceye göre Neoklasik iktisadın dinamiğinden dolayı gelir eşitsizliği de oluşmaktadır.

Bu tartışmaların yaşandığı dönemi incelediğimizde karbondioksit oranının ciddi seviyelere ulaştığını, çevre kirliliği ve ekolojik krizin tırmanmaya başladığı görülmektedir. Karbondioksit oranı Sanayi Devrimi olmadan önceki seviyesinden yaklaşık %47'lik oranda artmıştır. Grafik incelendiğinde atmosferik karbondioksitin arttığı dönem ile, insanlar tarafından yapılan karbondioksit oranının uyduğu görülmektedir.

Şekil 4. Sanayi Devrimi'nden Sonra Atmosferik Karbondioksit ve Emisyon Oranları

Kaynak. NOAA

Tüm bu gelişmelerden sonra yeşil düşüncenin hayatın her alanına uygulanmasına yönelik çalışmalar başlamış ve yeşil ekonomi fikri doğmuştur.

Yeşil ekonominin en kabul gören tanımı, ICC'nin "Ekonomik büyüme ve çevresel sorumluluğun, sosyal kalkınmadaki ilerlemeyi desteklerken, karşılıklı olarak pekiştirici bir şekilde birlikte çalıştığı bir ekonomi" tanımıdır. (ICC, 2012)

Piyasa ekonomistlerinin rekabet gücünü sosyal refahtan önce tutmaları, yeşil ekonomistlerin en büyük eleştirisidir. Eğer bu sanayi üretimi azalmaz ve doğal kaynaklar tahrip edilmeye devam edilirse, dünyanın bu yüzyıl içinde yaşanamayacak bir yer olacağı iddiası vardır. Büyümenin bir sınırı olması gerektiği, gerekirse 'sıfır büyümeli' ancak sürdürülebilir bir hız yakanmasının mecbur olduğu savunulmaktadır.

Sürdürülebilir kalkınma ve yeşil ekonomi sık sık birbirlerinin yerine kullanılan kavramlar olsalar ve yeşil ekonomiden anlaşılan yenilebilir enerji ve organik tarım olsa da aslında kapsamı çok daha geniştir. Sadece ekonominin yürütülme şekli değil, bu üretimde kullanılacak teknolojiler, yer seçimleri gibi konular da incelenmektedir.

Günümüzdeki ekolojik krize sebep olduğu söylenen sera gazı salınımını arttıran ve yoksul kesimin dışlanmasına sebep olan, negatif dışsallıkları yüksek olan ekonomik model Kahverengi ekonomi kavramıdır ve yeşil ekonomistlerin eleştirisinin odak noktasıdır.

Çevreyi, havayı ve suyu önemli ölçüde kirleten kömür veya petrol gibi fosil yakıtlar kullanarak üretim yapan endüstri genel olarak kahverengi ekonomi olarak adlandırılır (World Bank, 2013). Geleneksel üretim tarzını ifade eden kahverengi ekonomide; sınırsız ekonomik büyüme, yenilenebilir olmayan enerji kaynakları, doğal kaynakların yoğun tüketimi (enerji ve malzeme yoğun), sera gazı emisyonu, biyolojik çeşitliliğin yok edilmesi, küresel sosyal eşitsizlikler, sınırsız (aşırı) tüketim, iş ve yatırımcıların kurumsal sosyal sorumluluk eksikliği ve sosyal güvenin zayıflaması gibi özellikler bulunur (Sulich ve Zema, 2018).

Kahverengi ekonomiye karşı yeşil ekonomi, yapılan çalışmalarla birlikte hızla etkinlik alanını arttırmaktadır. Yeşil ekonominin ana tezi, Endüstri Devrimi'nden beri süregelen bu kahverengi ekonomi anlayışının sürdürülebilir bir model olmadığı, kaynakların etkin ve dışsallık yaratmayacak şekilde kullanıldığı, yoksulluğun azaltılacağı yeni bir paradigmanın gerekli olduğudur. Bu bağlamda yeni yeşil düzenle oluşturulacak altyapı ile ekonomiyi karbonsızlaştırma çalışmaları hızlandırılmalı ve kitlesel yok oluşun önüne geçilmelidir. Bu kavramsallaştırmayı Çevresel Kuznets Eğrisi ile açıklamak mümkündür.

Şekil 5. Çevresel Kuznets Eğrisi

Kaynak. Samuel ve Strezov (2019)

Kuznets Eğrisi, 1955 yılında Simon Kuznets tarafından oluşturulmuştur. Kuznets'in çalışmasına göre milli gelir artışı ile gelir eşitsizliği arasında bir ilişki vardır. Gelir eşitsizliği, büyümenin yaşandığı ilk dönemlerde büyük olsa da, ileriki dönemlerde düzelecektir.

Daha sonralarda Grossman ve Krueger tarafından benzer bir ilişkiyi içeren bir durum tespit edilmiştir. Çalışmalarına göre kişi başı gelir ile çevredeki bozulma arasında da benzer bir ilişki vardır.

Burada yatan temel mantığa göre bir ülke ekonomik büyüme yaşadığı sürece başta çevresel bozulmayı arttıracak ancak daha sonra etkilemeyecek veya etkisi azalacaktır. Bunun da sebebi sanayileşen ülkenin, çevreyi olumsuz etkileyen yatırımlarını geliştirmekte olan veya gelişmemiş ülkelere kaydırması, yani aslında çevresel zararı transfer etmesidir. Bu yatırımı alan geliştirmekte olan ülke ise kendi endüstriyel gelişimini tamamladıktan sonra, başka bir gelişmemiş ülkeye bu transferi gerçekleştirecektir.

Bu yaklaşımı incelediğimizde görmekteyiz ki çevresel bozulma sürekli transfer edilecek ve sürdürülebilir bir ekonomik büyüme sağlanamayacaktır.

Buna karşılık sürülen yeşil ekonomi anlayışında ise sera gazı emisyonlarının azaltılmasını, kaynak verimliliğinin artırılmasını ve sosyal gelişmeyi de içeren bir yaklaşım vardır. (UNEP, 2010b) Yeşil olarak adlandırılabilir bir ekonomide, gelir ve istihdam artışlarının sağlanabilmesi, çevre kirliliği ve karbon emisyonlarının azaltılabilmesi, enerji ve kaynak verimliliğinin geliştirilmesi, biyolojik çeşitliliğin korunması ve zenginleştirilmesi kamu ve özel sektörün birlikte gerçekleştireceği yatırımlar sayesinde sağlanabilecektir. (Özçağ vd., 2015)

Bu konuda yeşil ekonomiye geçiş için bazı ön koşullar belirlenmiştir. Ancak çevreyle ilgili problemleri ve krizi çözebilmek bu koşulların ulusal düzeyde sağlanması yeterli olmayacaktır, küresel bir iş birliği gerekmektedir. 2011 yılında Uluslararası Ticaret Odası Çevre ve Enerji Komisyonu tarafından yayınlanan 'Yeşil Ekonomiye Geçiş İçin 10 Kural' başlıklı raporda sürdürülebilir kalkınmanın bileşenlerini içeren sosyal, ekonomik ve çevresel kapsamda 10 kural belirlenmiştir. Etkinliğin sağlanması için bu kuralların karşılıklı etkileşim içinde sağlanması gerekmektedir. Yeşil ekonomiye geçiş için belirlenen bu kurallar Tablo 1'de gösterilmektedir.

Tablo 1. Yeşil Ekonomiye Geçiş için 10 Kural

Sosyal İnovasyon	1.Farkındalık
	2.Eğitim ve Beceriler
	3.İstihdam
Çevresel İnovasyon	4.Kaynak verimliliği ve ayrıştırma
	5.Yaşam döngüsü
	6.Açık ve rekabetçi piyasalar
Ekonomik İnovasyon	7.Muhasebe ve Raporlama
	8.Finans ve Yatırım
Birbirlerini Güçlendiren	9.Entegre çevresel, sosyal ve ekonomik politika ve karar verme
Unsurlar	10.Yönetim ve Ortaklık

Kaynak. International Chamber of Commerce, 2011

Tablo 1'de görüldüğü üzere yönetim ve ortaklık en önemli unsurdur, tüm hükümetlerin ortaklaşa karar almaları ve entegre şekilde hareket etmeleri önem arz etmektedir. Bununla beraber verilecek eğitimler ile beşeri sermaye diyebileceğimiz unsur güçlenecek ve verimlilik artışı sağlanacaktır. Ayrıca yeşil ekonomi politikalarının yaygınlaşması ile yeni istihdam alanları da açılacak bununla beraber milli gelir artışı olacaktır. Çevresel kaynakların sınırsız şekilde değil verimli şekilde kullanılması ile yaşam döngüsü de sağlanacak ve sürdürülebilirlik

gerçekleştirilebilecektir.

Bu on koşulun gerçekleşebilmesi için elbette teknoloji de en önemli araçlardan biri olarak önümüze çıkmaktadır. Çevre dostu denilen yeşil teknolojilere geçişin sağlanması konusunda da devletlere önemli görevler düşmektedir. Ekonominin her alanında özellikle de teknoloji alanında devletlerin iş birliği yapması ve bu geçişi kolaylaştıracak vergi, yasa gibi düzenlemeler yapması gerekmektedir. Bu bağlamda 2008 yılında UNEP tarafından devletlerin özellikle destek vermesi gereken beş sektör belirlenmiştir. Bu sektörler ;

1-Geri dönüşümlü temiz enerji ve teknoloji

2-Sürdürülebilir organik tarım

3-Yenilenebilir ve sürdürülebilir enerji

4-Ekosistem altyapısı

5-Orman sektörü (Rao, 2010:106)

Devletlerin özellikle bu sektörleri yapılacak yatırımları kolaylaştırması ve teşvik etmesi gerekmektedir. Yeşil geçişi sağlayacak mali politikalar gittikçe yaygınlık göstermektedir.

Yeşil Geçişte Mali Politikalar

Yeşil geçişi kolaylaştırmaya yönelik olarak yapılan politikalar ulusal ve uluslararası mali politikalar olarak ikiye ayrılabilir. Ulusal mali politikalar içerisinde çevre temelli vergiler, teşvikler ve çevre korumaya yönelik kamu harcamaları yer almaktadır. Çevre vergileri temel olarak çevre üzerinde meydana gelen olumsuz etkilerin azaltılması ve giderilmesi amacıyla gerçek ve tüzel kişilerden tek taraflı ve karşılıksız bir şekilde alınan vergilerdir (Ertekin & Dam, 2020: 69)

Bunun yanı sıra vergi sistemlerinde klasik vergi türleri de bulunur. Bunlar motorlu taşıtlar vergisi, katma değer vergisi, özel tüketim vergisi ve kirletmeye bağlı olarak alınan vergi benzeri harçlar olarak sıralanabilir (Yalçın, 2016: 761- 762). Bu vergi türleri doğrudan çevre vergisi olmasalar da dolaylı açıdan çevreyi koruyucu etkilere sahip olabilirler. Uluslararası mali politikalar içerisinde ise karbon vergisi, yeşil iklim fonu ve emisyon ticaret sistemi yer almaktadır.

Karbon Vergisi

Kapitalist üretim ve tüketimin çevre açısından negatif dışsallığa sebep olduğu genel olarak kabul gören bir görüştür. Bu sebepten dolayı bazı devletler kahverengi ekonomiden kaynaklı sera gazı oluşumunu arttıran üretim şekillerine vergilendirme getirmişlerdir.

Bu vergilendirme ile fosil yakıt kullanarak yapılan üretimlerde caydırıcılık sağlanmak amaçlanmaktadır. Küresel ısınmayı arttıran karbon atıklar minimum seviyeye düşürülmeye çalışılmaktadır.

Bu vergi türü yeşil ekonomiye geçişte önemli bir ayak oluştursa da uygulamada çok yaygınlık gösterememiştir, sebebi bazı ekonomik kaygılar içermesidir. Bu kaygılar şöyle sıralanabilir:

- Kişisel maliyetlerin çok yüksek olduğu algısı
- Karbon vergilerinin geriletici olabilmesi

- Karbon vergilerinin ekonomiyi daraltması
- Karbon vergilerinin yüksek karbonlu davranışları engellemediği düşüncesi
- Hükümetlerin, gelirlerini artırmak için bu vergilere yüklenebilmesi (Carattini vd.,2018)

Ancak karbon salınımı küresel bir problemdir ve ülkelerin iş birliği yaparak ortak bir karbon fiyatlandırması yapması çalışmaları sürmektedir.

Yeşil İklim Fonu

İklim finansmanı, küresel iklim politikası bulmacasının önemli bir parçasıdır. Azaltma, adaptasyon, teknoloji ve kapasite geliştirme dahil olmak üzere uluslararası iş birliğinin tüm temel unsurlarını kapsar. (Yamineva, 2016: 174).

Paris İklim Zirvesinde gelişmiş ülkeler, gelişmekte olan ülkelerin iklim değişikliğine yanıt vermesine yardımcı olmak için 2020 yılına kadar yılda 100 milyar ABD doları “yeni” ve “ek” fonları harekete geçirmeyi kabul etmiştir (Yamineva, 2016: 175). Anlaşmaya taraf olan ülkelerin ekonomik büyüklüklerine göre belirlenecek katkılardan oluşacak ve her sene toplanacak 100 milyar dolarlık fonun, tamamen yeşil ekonomiye dönüşüm için kullanılması planlanmaktadır. Bu anlamda Paris Anlaşması, küresel ekonominin yeşil ekonomik dönüşümü bakımından önemli bir uluslararası mali iş birliği fırsatı sunmaktadır (Yalçın, 2016: 761).

Eğer gelişmekte olan ülkelere sağlanacak bu fonlar verimli sektörlere kaydırılabilirse yeşil ekonomiye geçiş bağlamında önemli bir adım olacaktır.

Emisyon Ticaret Sistemi (ETS)

Emisyon ticareti, çevrenin korunmasına yönelik olarak kirlilik hakkının alınıp satılmasına imkân sağlayan bir sistem olarak karşımıza çıkmaktadır (Uyduranoğlu Ö., 2014: 22).

Tam olarak karbon vergisiyle amaçlanan etki, prensipte emisyon salımı yapanların kendi aralarında ticaret yapabilecekleri emisyon izinlerine erişimlerinin olduğu bir karbon emisyonu ticaret sistemi aracılığıyla elde edilebilir. Emisyon ticareti, kirlletici emisyonlarını azaltmak için ekonomik teşvikler sağlayarak, kirliliği kontrol etmeye yönelik piyasa temelli bir yaklaşımdır. (Gevher vd., 2017:16)

ETS sisteminin bazı faydaları bulunmaktadır. Bu faydalar şöyle sıralanabilir:

- 1-Karbon emisyonlarının azaltılması. : Düzenleyiciler tarafından koyulacak sınırlandırmalar ile şirketler karbon üretimlerini azaltıyorlar ve daha çevre dostu yatırımlara yöneltmiş oluyorlar.
- 2-İş birliğinin sağlanması : Küresel anlamda emisyon ticaretine girildiği zaman, küresel olarak iklim değişikliği konusunda iş birliği yapılmış olunuyor.
- 3-Yeşil teknolojiye yatırımların artması : Şirketler emisyon seviyelerini azaltmak için ve koyulan üst sınırı geçmemek için yeşil teknolojiye yöneliyorlar.
- 4-Ekonomik getirilerin artış göstermesi : ETS sisteminin temelini oluşturan bu maddeye göre, üst emisyon sınırının altında kalan işletmelerin kirlletme hakkı bulunuyor ve bu hakkı başka şirketlere satarak kar elde edebiliyorlar.

Kyoto Protokolü ile yaygınlık kazanan bu uygulama, iklim değişikliğiyle mücadele

kapsamındaki en önemli araçlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yeşil ekonomiye geçişte devletlerin bu mali politikaları kritik belirleyiciler olmakla beraber, Barbirolu yeşil geçiş sağlandığında ortaya çıkacak dezavantajlar ve avantajları belirlemiştir. Bu dezavantaj ve avantajlar Tablo 2’de gösterilmektedir.

Tablo 2. Yeşil Ekonomiye Geçişte Avantaj ve Dezavantajlar

Dezavantajlar	Avantajlar
Enerji ve mineral kaynaklarının fiyatları ile tarımsal gıda ve sanayi kaynaklarının fiyatlarının artabilecek olması.	Yeni ürün ve üretim süreçlerinin geliştirilmesi.
Yeni teknolojilerin geliştirilmesi amacıyla yüksek yatırım maliyetlerinin ortaya çıkabilecek olması.	Tüm faaliyet alanlarında yeni teknolojilerin geliştirilerek yerel ve küresel anlamdaki ihtiyaçların daha uygun bir şekilde karşılanmasına imkan sağlayan çözümlerin oluşturulması.
Dayanıklı tüketim mallarının üretim maliyetlerinin ve piyasa fiyatlarının artabilecek olması.	Sürdürülebilir yönetim uygulamalarıyla firmaların rekabet güçlerinin iyileştirilmesi.
Ekonomilerin yeşilleşmesiyle birlikte birçok sektörde köklü değişimlerin meydana gelecek olması.	Kaynak üretkenliğinin artırılarak enerji ve diğer doğal kaynaklara olan talebin azaltılması.
Büyük ölçekli işletmelerde yeşillendirmeye birlikte işsizlik oranlarının artabilecek olması.	Sanayileşmiş ve sanayileşmemiş ülkeler arasında gelirin yeniden dağıtılmasının sağlanması.
Sanayileşmiş ülkelerde kişi başına gelirlerde azalma ve ailelerin ortalama satın alma gücünün azalması.	Sürdürülebilir şehirlerde yaşam kalitesinin yüksek oranda iyileştirilmesi ve çevresel dengenin restore edilmesi.
Şehirlerin sürdürülebilir yaşam ve çalışma ortamlarına dönüştürülmesiyle ortaya çıkan yüksek maliyet artışları.	Küçük ve orta ölçekli işletmelerin artmasıyla yeni istihdam alanlarının yaratılması.
Çevresel ve ekonomik açıdan avantajlı yeni ulaşım sistemlerinin oluşturulması için ortaya çıkan yüksek yatırım maliyetleri.	Çalışma ve kişisel ihtiyaçlar için geçen hareketlilik süresinin azaltılması, ulaşım maliyetlerinin düşürülmesi, kaynak verimliliğin artırılması, enerji yoğun ve uzun ömürlü ulaşım araçlarına bağlı kirliliğin azaltılması, güvenliğin artırılması.

Kaynak. Barbirolu (2011)

Tablo 2’den de görüleceği üzere, yaşanacak bu değişimin bazı yüksek maliyet dönüşleri olacaktır ancak daha sürdürülebilir ve daha adil bir ekonomik model ortaya çıkacaktır. Kaynakların verimliliği artırıldığında ve gelir daha adil bir şekilde yeniden dağıtıldığında, toplumsal refahın rekabet güdüsünün önüne geçeceği ön görülmektedir.

Yeşil ekonomiye geçiş aşamaları bu şekildeyken, çoğu ülkenin bu geçişi hızlandırmak için bazı yapısal değişikliklere gittiğini görmekteyiz. Bu değişiklikler, yeşil ekonominin bileşenleri içeren ve literatüre sürdürülebilir kalkınma tartışmaları yaşandıktan sonra giren yeni kavramlar üzerinden yaşanmaktadır. Bu kavramlar yeşil işler, yeşil istihdam, yeşil inşaat, yeşil finans gibi kavramlardır. Yeni yeşil düzenin entegre ettiği bu kavramlar her geçen gün daha da yaygınlaşmakta ve bu konulardaki çalışmalar artmaktadır.

Yeşil İşler

Yeşil ekonomi anlayışının en önemli amaçlarından biri iklim değişikliği ve ekolojik krizi problemlerini ortadan kaldırmaktadır. Bu amaç doğrultusunda atılacak adımlardan birini de ‘yeşil işler’e geçiş oluşturmaktadır.

Yeşil işler, çevrenin korunmasına veya kalitesinin artırılmasına yönelik yeni iş grupları olarak tanımlanmaktadır. Kahverengi işlerden, yani fosil yakıt üretimi ile çevreye tahribat

verilen işlerden kaynaklanan problemlerden çıkış yolu olarak görülmektedir. Amaç bu iş gruplarının yerine çevre dostu olan yeşil yakalı işlere geçişin sağlanmasıdır.

Yeşil işler, insana yakışır işler olmalıdır. Bu kavramın kullanılması ile kastedilen yüksek becerili, yüksek ücret düzeyli, eşitlik ve güvenlik gibi sosyal refah koşullarına sahip, cinsiyet ayrımcılığı gibi negatif unsurların olmadığı bir ortamda çalışılan işlerdir.

Yeşil işlere geçişin nadiren olumsuz olmakla birlikte birçok olumlu potansiyel etkisi bulunmaktadır. Bu etkiler Tablo 3'te özetlenmektedir.

Tablo 3. Yeşil Ekonominin İstihdama Etkileri

Etki Tipi	Gözlemler
Pozitif ve negatif istihdam etkileri	1.Yeşil politika ve iş uygulamalarıyla yeni işler ortaya çıkarken, mevcut işler korunabilir. 2. Çevresel düzenlemeler maliyetlerin artmasına, talebin azalmasına veya bir firmanın rekabet edemez hale gelmesine sebep olabilir. Bu durum olumsuz sonuçları beraberinde getirebilir.
Yeni iş yaratma ve var olan işleri koruma	1.Yeni teknolojilerin geliştirilmesi ve yeni sanayi kollarının ortaya çıkmasıyla yeni işler ortaya çıkacaktır. 2.Mevcut sektörler ve firmalar faaliyetlerini yeşillendirdikçe mevcut işler dönüşüm geçirecektir.
Dolaylı ve doğrudan istihdam etkileri	1.Çevre harcamalarıyla artan talep ve üretim doğrudan istihdam yaratmakta etkilidir. 2. Yan sanayilerde dolaylı istihdam ortaya çıkmaktadır. 3. Ücretler endüstrilerde harcandıkça uyarılmış iş etkileri meydana gelmektedir.
Geçici ve uzun dönemli işler	1.İnşaat ve rüzgar türbini gibi kurulum işleri genellikle geçici niteliktedir. 2.İmalat ve bakım işleri ise uzun dönemli işlerdir.
Yarı ve tam zamanlı işler	1.Yarı zamanlı işler yaratılan toplam istihdam miktarını yansıttığından tam zamanlı işlere denk olarak görülebilir.

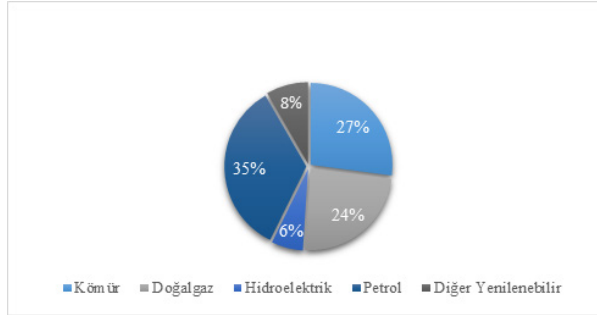
Kaynak. UNEP/ILO/IOE/ITUC (2008)

Yeşil ekonomiye geçişin istihdam etkilerine baktığımızda, kısa dönemde artan maliyetlerden kaynaklanan işsizlikler yaşanabilse de yani krizleri ötelese de, uzun dönemde baktığımızda yaşanacak yapısal değişiklikler ile daha sürdürülebilir ve adil bir sosyo-ekonomik dönüşümü sağlayacağı söylenebilir. Çünkü uzun dönemde yapılacak yatırımlar ile yeşil sektörler büyüme yaşayacak ve daha fazla yeşil yakalı işçi talep edeceklerdir. Bununla beraber elbette yeni sektörler ve yeni meslekler ortaya çıkacaktır. Özetle kısa dönemde bazı olumsuzluklar ortaya çıksa da, uzun vadeli bakıldığında yeşil dönüşümün istihdam artırıcı bir etkisi olduğunu söylemek mümkündür, çünkü yeşil sektörler her geçen daha da büyümektedir.

Yeşil Enerji

Yeşil ekonominin en önemli bileşenlerinden biri de elbette yeşil enerjidir. Yeşil ekonomi kavramı yenilenebilir enerji kaynaklarına olan yönelimle eş anlamlı bile tutulmaktadır. Enerji günümüz ekonomisindeki en önemli girdilerden biridir. Çünkü Sanayi Devrimi'nden itibaren yaşanan üretim artışı ile enerji talebi sürekli artmış ve bu talep genellikle yenilenemeyen enerji kaynakları ile sağlanmıştır. Ülkelerin gelişmişlik ve kalkınmışlık seviyeleri incelenirken, enerji üretimi ve tüketimi oranları en önemli göstergelerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır, çünkü endüstriyel üretimin en önemli girdisidir. Ancak bununla beraber karbon ve sera gazı emisyonu artışının da en önemli sebebidir, negatif dışsallığa sebep olan birçok atık üretilmekte ve küresel ısınma hızlandırılmaktadır.

Konuyla ilgili MSCI'in 2023 yılında yayınlamış olduğu rapordan hareketle küresel emisyon seviyelerinin oransal dağılımı incelenecektir. Bahsedilen grafik Şekil 6'da gösterilmektedir.

Şekil 6. Enerji Kaynaklarının Küresel Ölçekte Kullanım Payları
Kaynak. MSCI Sustainability Institute, Statistical Review of World Energy, 2023

MSCI'nin 2023 enerji kaynakları verileri incelendiğinde mevcut üretim yapısında en çok emisyon üreten girdiler kömür, doğalgaz ve petrol olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu girdiler hem çevreye büyük zararlar vermekte hem de maliyetleri hala yüksek oranlarda seyretmektedir. Bunun sebebi yeşil enerjiye geçiş çabaları olmakla beraber, hala tam olarak bu geçişin sağlanamamasıdır. Günümüzde rüzgar enerjisi, dalga, jeotermal, güneş enerjisi gibi yeşil, yenilebilir enerji kaynaklarına yapılan yatırımlar gittikçe önem kazanmakta ve artmaktadır, devletler de bu kaynaklara yapılan yatırımları teşvik edici uygulamalar geliştirmektedirler. Yeşil teknolojiler ile birlikte bu yeşil enerji kaynaklarının üretiminin artması sürdürülebilir kalkınmaya geçişte büyük önem arz etmektedir.

Yeşil İnşaat

Sanayi Devrimi'yle birlikte artan kentleşme olgusu birçok çevre problemini beraberinde getirmektedir. Çünkü inşaatlarda ana girdi olarak kullanılan çimento, enerji yoğun bir maldır ve çimento sektörü yüksek oranda emisyon üretmektedir.

Bu konuda özellikle Avrupa Birliği tarafından yapılan birçok çalışma vardır. Bu çalışmaların ortak noktasını daha az enerji ve atık üreten, çevre dostu sürdürülebilir binalara geçiş oluşturmaktadır. Tüm sektörlerde olduğu gibi inşaat sektöründe de yeşil yeniden yapılanma zorunluluğu bulunmaktadır.

2020 yılından itibaren tüm yeni binaların hem enerji tüketiminin en aza indirilmesi, hem de ihtiyaç duyulan enerjinin yenilenebilir enerji kaynaklarından karşılanması (nearly zero-energy) esasına göre yapılması zorunluluğu getirilmiştir. (Abdiraimov, 2016:8)

Sonuç olarak, inşaat sektörünün inşaat malzemeleri üretimi dahil olmak üzere

sürdürülebilirlik ve iklim değişikliği konusunda üç ana hedefe odaklanması gerekmektedir (IGT, 2010);

- Tüm alan ve üretimlerde karbon salınımının azaltılması hatta tamamen ortadan kalkması
- İnsanların enerji verimli bir hayat yaşamasının azaltılmasını sağlamak üzere binaların yapılması
- Ekonominin diğer alanlarda temiz enerji arzı ve sürdürülebilirlik uygulamaların yapılabilmesi için gerekli alt yapının sağlanması

Sürdürülebilir Tarım

Sürdürülebilir tarım, uzun dönemde doğal kaynakların korunmasının yanında çevreye zarar vermeyen tarımsal teknolojilerin kullanıldığı bir tarımsal yapının oluşturulmasıdır. Sürdürülebilir tarım kavramı, tarımsal üretimde agronomik, çevresel, sosyal ve ekonomik boyutları dengelemeyi hedefleyen bir yaklaşım şeklidir (Türkmen, 2007).

Aritmetik olarak artmayan bir nüfus artışından kaynaklı olarak, yaşam için temel olan su ve gıda gibi ürünlere talep sürekli artmakta, dolayısıyla tarım sektörü her zaman önemini korumaktadır.

Ancak yaşanan endüstriyel dönüşüme bağlı olarak, toprak erozyonları, hava kirliliği, çevre kirliliği, çarpık kentsel dönüşüm gibi problemler küresel seviyelere ulaşmıştır ve verimli tarım alanları her geçen gün daha da azalmaktadır. Sürdürülebilir kalkınma fikrinin temel amaçlarından biri de gelecek nesillere ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri bir dünya bırakmaktır, dolayısıyla sürdürülebilir tarım meselesi kritik önem arz etmektedir.

Bu konuda yapılması düşünülen uygulamaları ; doğal kaynaklara en az zarar verecek biyolojik azot kullanımı, ekim nöbeti, biyolojik mücadele ve uygun yetiştirme tekniklerinin kullanılması gibi uygulamalar oluşturmaktadır. (Abdiraimov, 2016:9)

Sürdürülebilir tarım genel anlamıyla; biyolojik girdilerin kullanılmasıyla tarım dışı girdilerin en aza indirilmesi ve buna bağlı olarak doğal kaynakların bozulmasını engelleyerek verimliliğin arttırılmasını sağlamaktır. Bu konuda organik tarım uygulamaları gelişmiş ülkelerde uygulanmaya başlanmış ve gittikçe de dünyaya yayılmaktadır. Organik tarımın sosyal, çevresel ve ekonomik olmak üzere sürdürülebilir kalkınmanın bileşenlerini oluşturan birçok faydası bulunmaktadır. Bu faydalar şu şekilde özetlenebilir:

Çevresel faydalar;

- Daha az kirlilik üretilir.
- Daha az toprak erozyonuna sebep olur.
- Doğal hayat korunur.
- Çevre ile uyumludur.

Sosyal faydalar;

- Sağlık koşulları iyileşir.
- Daha iyi bir eğitim sağlanır.
- Daha güçlü bir toplum oluşur.

- Kırsal kesimden kentsel kesimlere göç azalır.
- İstihdam artar.
- Daha iyi çalışma koşulları oluşur.

Ekonomik faydalar;

- Daha güçlü bir yerel ekonomini oluşur.
- Daha güvenli gelir sağlanır ve kazançlar artar.
- Verimlilik yönünden yoksun topraklar ıslah edilerek yeni tarım alanları oluşturulur.

Yeşil ekonominin temel amaçlarından birini oluşturan yoksulluk probleminin çözülmesi bağlamında da sürdürülebilir tarıma geçmek oldukça önemli bir adımdır. Küçük işletmelere ya da çiftçilere yapılacak devlet destekleri ve teşvikler ile hem daha sağlıklı bir gıda üretimi sağlanacak hem de yeni istihdam alanları yaratılabilecektir. Yaşanacak üretim artışı ile hem gelir arttırılacak hem de kıtlık kökenli yoksulluk problemi çözülebilecektir.

Sonuç

Tüm canlıların ve biz insanların yaşamını sürdürdüğü çevre, günümüzdeki krizlerin en önemli bileşenini oluşturmaktadır. Çevre sorunlarının kökenleri insanlık tarihinin en eski zamanlarına kadar dayanmaktadır ancak günümüzde liberalleşme ve küreselleşme akımlarının etkisi ile bu problemler küresel hale gelmiştir.18. yüzyılda Sanayi Devrimi'nin gerçekleşmesiyle birlikte kitlesel üretim ve talep yüksek oranlarda artmış, iyileşen hayat koşulları sebebiyle nüfus da geometrik olarak katlanmaya başlamıştır. Hakim paradigma anlayışına göre kalkınma anlayışı sürekli üretime ve zenginleşmeye endekslenmiş, doğal kaynaklar sınırsız sayılmış ve aşırı tüketimleri söz konusu olmuştur. Ancak yaşanan krizler ve küresel hale gelen küresel ısınma, aşırı emisyon üretimi, iklim değişikliği gibi çevre problemleri bu ekonomik modelin eksikleri olduğunu, bu modele alternatif olarak refah içinde yaşayabilmek için sürdürülebilir bir kalkınma modeline geçişin gerekli olduğu tartışmalarını doğurmuştur. Hakim paradigmadan farklı olarak sürdürülebilir kalkınma modeli, sadece ekonomik ve sosyal bileşenleri incelemeye almamakta, çevresel faktörleri de analize eklemektedir.

Bu bağlamda oluşturulan sürdürülebilir kalkınma modeli, beşeri sermaye ve çevre odaklı bir ekonomik model etrafında şekillendirilmiştir. Ekonomik, sosyal ve çevresel faktörler bir arada ele alınmalı, birbirleriyle karşılıklı ilişkileri sağlanacak şekilde yapılandırılmalıdır. Ayrıca sürdürülebilir kalkınma modelinde; gelecek nesillerin ihtiyaçlarının karşılanması, yoksulluk probleminin çözülmesi, beşeri sermaye yatırımları arttırılarak yüksek profilli işçiler oluşturulması, cinsiyet ayrımcılığının azaltılması gibi sosyal refah unsurları da önemli yer kaplamaktadır.

Bu kapsamda sürdürülebilir kalkınmanın gerçekleştirilmesi için yeni yeşil düzen, yeşil büyüme ve yeşil ekonomi gibi birbiriyle entegre halde bulunan yeni yapılanmalar gerekmektedir. Araştırmanın konusunu oluşturan yeşil ekonomi görüşü, yeşil düşüncenin ekonomik dünyaya uyarlanması olarak ortaya çıkmıştır. Yeşil ekonomi görüşüne göre, yüksek oranda sera gazı ve karbon salınımı üretilen kahverengi ekonomiden dönüş gereklidir. Bu yeşil dönüşüm için de yeşil inşaat, yeşil işler gibi yeni çevre dostu yapısal değişiklikler benimsenmelidir.

Ancak yaşanacak bu yeşil dönüşüm için, hükümetlerin ve insanların yapacağı iş

birliği önemli bir yer tutmaktadır. Bu konuda yapılan çalışmalar her geçen gün daha da artmaktadır. Rüzgar enerjisi, güneş enerjisi, elektrikli araçlara geçişin teşviği gibi yeşil enerjilere ve yeşil teknolojilere yatırım sürekli artmakta, yeşil büyüme hızlanmaktadır. Ayrıca hükümetler karbon vergisi, ETS gibi emisyon üretimini caydıracak uygulamalara geçişleri de hızlandırmışlardır.

Türkiye olarak bizim ülkemizde de yeşil ekonomiye geçiş anlamında bazı uygulamalar görülmektedir ancak bunlar yetersiz düzeydedir. ÖTV, KDV gibi vergilerin çevre kirliliğini azaltma anlamında dolaylı etkileri olsa da doğrudan çevre vergisi değildirler, dolayısıyla bu konuda tam etki sağlanamamaktadır. Ancak dünya çapında çevre konusunda yapılan konferans ve kongreler sürekli artmaktadır dolayısıyla yeşil ekonomi ve sürdürülebilir kalkınma kavramlarını modern paradigmanın ürettiği krizlere çözüm önerisi ve alternatif sistem olarak çok daha fazla duyacağımız aşıkardır.

Peer-Review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author declared that this study has received no financial support.

Hakem Deđerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması beyan etmemiştir.

Finansal Destek: Yazar finansal destek beyan etmemiştir.

Kaynakça

Abdiraimov, M. (2016)., Sürdürülebilir Gelişme Yaklaşımında Yeşil Ekonominin Önemi, Uluslararası Yönetim ve Sosyal Araştırmalar Dergisi , 3(6)

AŞICI A.A. (2012). “Sürdürülebilir Yaşam İçin Bir Dönüşüm Önerisi: Yeşil Yeni Düzen”, Yeşil Ekonomi. ss 105-132.

Barbier, E. B. (2010). Global governance: the G20 and a Global Green New Deal, Economics: The Open-Access, Open-Assessment E-Journal, ISSN 1864-6042, Kiel Institute for the World Economy (IfW), Kiel, 4, 1-35, <http://dx.doi.org/10.5018/economicsejournal.ja.2010-2>.

Barbiroli, G. (2011). Economic Consequences of The Transition Process Toward Green and Sustainable Economies: Costs and Advantages, International Journal of Sustainable Development & World Ecology, 18 (1), 17-27.

Bozdoğan, Recep (2005). “Sürdürülebilir Gelişme Düşüncesinin Tarihsel Arka Planı”. İstanbul Üniversitesi Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi. Sayı 50 (2005): (2005-2/2006-1) Prof. Dr. Nevzat Yalçıntaş’a Armağan Özel Sayısı, İstanbul: 1012-1028.

Bruntland, Gro Harlem (ed.) (1987). “Our common future: The World Commission on Environment and Development”. Oxford University Press. Oxford. www.un-documents.net/our-common-future.pdf (21.06.2018).

Carattini, S. ; Carvalho, M. ve Fankhauser, S. (2018). Overcoming Public Resistance to Carbon Taxes. Wiley Interdisciplinary Reviews: Climate Change, 9 (5), e531.

Destebaşı A., Yavuz Ö. Ve Toplar S.(2018), Yeşil Ekonomi ile Sürdürülebilir Kalkınma, Ege Üniversitesi 18. Uluslararası İktisat Öğrencileri Kongresi

- Ertekin, Ş. Ve Dam M.M. (2020), Türkiye’de Çevre Vergilerinin Çevresel Etkileri Üzerine Bir Değerlendirme, 3rd International Eurofe Congress, 66-87
- Georgeson, L., Maslin, M., Poessinouw, M., & Howard, S. (2016). Adaptation responses to climate change differ between global megacities. *Nature Climate Change*, 6(6), 584-588.
- Gevher, R.ve Acet, H. (2023), Avrupa Birliği’nde Sürdürülebilir Kalkınma ve Yeşil Ekonominin Gelişimi, *Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 24(1), 224-253
- Gevher, R., Kaya M.G., ve Özdemir H., (2022), Yeşil Ekonomi ile Sürdürülebilir Kalkınmaya Yönelik Yatırım ve Vergi Teşvikleri, 2022
- Harris, J. (2000), “Basic Principles of Sustainable Development”, Global Development and Environment Institute Working Paper:00-04, Tufts University, USA
- Hotunluoğlu, H. ve Özçağ,M. (2015)., Kalkınma Anlayışında Yeni Bir Boyut: Yeşil Ekonomi, *CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(2),
- ICC.(2012). Resolving Climate Change Related Disputes through Arbitration and ADR. <https://iccwbo.org/wp-content/uploads/sites/3/2019/11/icc-arbitration-adr-commission-report-on-resolving-climate-change-related-disputes-english-version.pdf>
- IGT. (2011). Annual Report 2010-11. <https://www.igt.gov.au/annual-reports/annual-report-2010-11/>
- MSCI. (2023). Sustainability Institute, based on data from the Statistical Review of World Energy. <https://www.msci-institute.com/chart/global-primary-energy-consumption-generation-in-2023/>
- NOAA Climate.(2019). Reporting on the State of the Climate in 2019. <https://www.climate.gov/sotc2019>
- Özsoy, C. “Yeşil Ekonominin Dinamikleri: Yeşil İşler ve Beceriler”, *Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar*, Cilt:48, Sayı: 452, 2011, s.21-26.
- Rao, P.H. (2010). A Framework for Building Competency: Improving the Quality of Care at the Primary Health Level, *ASCI Journal of Management*, 39(2): 68-94.
- Reyhan,A.S. ve Duygu E., (2015), Çevre Politikalarında Yeni Bir Yaklaşım: Yeşil İşler ve Yeşil İstihdam, *MSY* 10(23)
- Sarkodie, S. A., & Strezov, V. (2019). A review on environmental Kuznets curve hypothesis using bibliometric and meta-analysis. *Science of the total environment*, 649, 128-145.
- Soubotina Tatyana P. ve Sheram Katherina A. (2000). Beyond Economic Growth: Meeting The Challenges of Global Development
- Sulich A, Zema T., Green jobs, a new measure of public management and sustainable development. *Eur J Environ Sci*. 2018;8:69-75.
- Şahin, Ü. ve Aşıcı, A.A. (2017), Yeşil Ekonomi, İstanbul,Yeni İnsan Yayınevi
- Thirlwall, A. P., & Thirlwall, A. P. (1994). Development and the Environment. Growth and Development: With Special Reference to Developing Economies, 211-231.
- Tutulmaz,O.(2012). Sürdürülebilir Kalkınma: Sürdürülebilirlik İçin Bir Çözüm Vizyonu,

Türkmen, İ. (2007). Sürdürülebilir Tarım İçin Yöneyim Araştırması Modeller, Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Adana

UNDP Türkiye. (2022). <https://www.undp.org/tr/turkiye/projects/surdurulebilir-kalkinma-amaclari-yatirim-inisiyatif>

UNEP. (2009). Annual Report. <https://www.unep.org/resources/annual-report/unep-2009-annual-report>

UNEP. (2010). Annual Report. <https://www.unep.org/resources/annual-report/unep-2010-annual-report>

UNEP/ILO/IOE/ITUC. (2008). Green Jobs Towards Decent Work in a Sustainable, Low-Carbon World. Washington: Worldwatch Institute

Uyduanoğlu Öktem, A. (2014). Avrupa Birliği İklim Değişikliği Politikasında Yeni Bir Politika Aracı: Emisyon Ticareti. Akademik İncelemeler Dergisi, 3 (1), 19-29

Uzma, Ö. Ve Azazi, H. (2022), Türkiye’de Yeşil Ekonomi, Yeşil İşler ve Yeşil İstihdam, Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 3(2), 93-100

Wall, Derek. (2013). Yeşil Politika. (Çev: İlknur Urkun Kelso). 1. Baskı. Yeşil Politika Serisi-6. İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi 63.

World Bank Annual Report 2013. <https://openknowledge.worldbank.org/entities/publication/5645ef47-25e6-534c-b42a-8f9a707c0271>

Yalçın, A. (2016)., Sürdürülebilir Kalkınma İçin Yeşil Ekonomi Düşüncesi ve Mali Politikalar, Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari ilimler Fakültesi Dergisi, 6(1) s.749-775

Yamineva, Y. (2016). Climate Finance in the Paris Outcome: Why Do Today What You Can Put Off Till Tomorrow? Review of European, Comparative & International Environmental Law, 25(2), 174-185.

Yıldırım, S. ve Yıldırım D.Ç.(2018). Sürdürülebilir Kalkınma Kapsamında Yeşil Ekonomiye Güncel Bir Bakış, International Congress Of Islamic Economy, Finance and Ethics, (2018) 3-4

Yılmaz, V., (2018)., Sürdürülebilir Kalkınma ve Yeşil Büyüme Arasındaki İlişki, Journal of International Management, Educational and Economics Perspectives 6 (2)(2018) 79-89